

METHODOLOGY FOR DEVELOPING AND VERIFYING FORENSIC VERSIONS IN THE INVESTIGATION OF CRIMES IN THE MEDICAL FIELD

Ozoda Ergasheva

Sarboon University

Lecturer at the Department of Legal Sciences

E-mail: ergashevao2001@gmail.com

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: medical crimes, forensic version, investigation methodology, forensic medical examination, specialized knowledge, medical error, criminalistics.

Received: 20.05.26

Accepted: 21.05.26

Published: 22.05.26

Abstract: This article examines the methodology of developing and verifying forensic versions in the investigation of crimes in the medical field. The study highlights the specific features of medical crimes, the importance of forensic medical examinations, and the use of specialized knowledge. A step-by-step algorithm for verifying investigative versions is proposed, along with practical recommendations aimed at improving investigative effectiveness.

TIBBIYOT SOHASIDAGI JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA KRIMINALISTIK VERSIYALARNI ILGARI SURISH VA TEKSHIRISH METODIKASI

Ozoda Ergasheva

Sarboon universiteti

“huquqiy fanlar” kafedrasi o‘qituvchisi

E-mail: ergashevao2001@gmail.com

Toshkent, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: tibbiyot sohasidagi jinoyatlar, kriminalistik versiya, tergov metodikasi, sud-tibbiy ekspertiza, maxsus bilimlar, tibbiy xato, kriminalistika.

Annotatsiya: Mazkur maqolada tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirish metodikasi tahlil qilingan. Tadqiqotda tibbiy jinoyatlarning o‘ziga xos xususiyatlari, sud-tibbiy ekspertizaning ahamiyati hamda maxsus bilimlardan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, kriminalistik versiyalarni tekshirishning

bosqichma-bosqich algoritmi taklif etilib, tergov samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

МЕТОДИКА ВЫДВИЖЕНИЯ И ПРОВЕРКИ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ВЕРСИЙ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ МЕДИЦИНЫ

Озода Эргашева

Университет Сарбон

Преподаватель кафедры «Юридические науки»

E-mail: ergashevao2001@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

<p>Ключевые слова: преступления в сфере медицины, криминалистическая версия, методика расследования, судебно-медицинская экспертиза, специальные знания, врачебная ошибка, криминалистика.</p>	<p>Аннотация: В статье рассматриваются методические аспекты выдвижения и проверки криминалистических версий при расследовании преступлений в сфере медицины. Освещаются особенности медицинских преступлений, значение судебно-медицинской экспертизы и использование специальных знаний. Предложен поэтапный алгоритм проверки версий и разработаны рекомендации, направленные на повышение эффективности расследования.</p>
---	--

Kirish. Hozirgi davrda tibbiyot sohasida sodir etiluvchi jinoyatlar jamiyatda tobora muhim ijtimoiy-huquqiy masalaga aylangan. Sog'liqni saqlash tizimining transformatsiyasi, tibbiy xizmatlar ko'lamining kengayishi hamda zamonaviy texnologik innovatsiyalarning joriy etilishi bilan birga, tibbiyot xodimlari tomonidan sodir etilishi mumkin bo'lgan jinoyatchilik harakatlarining turlari va shakllari ham diversifikatsiyalashib bormoqda. Mazkur toifadagi qonunbuzarliklar nafaqat fuqarolarning hayoti va salomatligiga bevosita jiddiy xavf tug'diradi, balki tibbiyot kasbining obro'sini obro'sizlantirib, jamiyatning sog'liqni saqlash tizimiga bo'lgan ishonchini sezilarli darajada zaiflashtiradi. Shu boisdan, ushbu toifadagi jinoyatlarni samarali tergov qilish huquq-tartibot organlari faoliyatidagi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish jarayoni o'ziga xos xususiyatlar majmuasiga ega bo'lib, bunda chuqur tibbiy bilimlar, ixtisoslashtirilgan terminologiya, murakkab ekspertiza xulosalari va nozik dalillardan oqilona foydalanish talab etiladi. Ko'pincha, mazkur jinoyatlarda qasddan sodir etilgan harakatlarni kasbiy ehtiyotsizlik yoki murakkab tibbiy vaziyatlardan ajratish

sezilarli qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Shu nuqtai nazardan, tergov jarayonida kriminalistik versiyalarni ilgari surish va ularni har tomonlama tekshirish metodikasi alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Kriminalistik versiyalar tergovning yo‘nalishini belgilab beruvchi, dalillarni yig‘ish va tahlil qilish strategiyasini shakllantiruvchi fundamental vosita sanaladi. Biroq, tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning o‘ziga xosligi bunday versiyalarni shakllantirish va tekshirishda an’anaviy yondashuvlardan farq qiladigan, chuqurlashtirilgan va ixtisoslashgan metodologiyani taqozo etadi.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning barqaror o‘shish tendensiyasi va ularni tergov qilishdagi mavjud institutsional hamda metodologik qiyinchiliklar bilan belgilanadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab hollarda tibbiy jinoyatlar yuzasidan olib boriladigan tergovlar dalillarning yetishmasligi, ularni baholashdagi xatoliklar yoki tibbiy ekspertiza xulosalarini noto‘g‘ri talqin qilish natijasida to‘liq ochilmay qolmoqda. Bu esa, o‘z navbatida, aybdor shaxslarning javobgarlikka tortilmasligiga va jabrlanuvchilarning qonuniy huquqlari tiklanmasligiga olib keladi. Mavjud kriminalistik nazariyalar va amaliyotlar tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning barcha o‘ziga xos jihatlarini qamrab oluvchi yagona, tizimlashtirilgan metodikani taqdim etmaydi. Binobarin, ushbu bo‘shliqni to‘ldirish, zamonaviy tibbiyot va kriminalistika fanlarining yutuqlarini integratsiyalashgan holda, samarali tergov mexanizmlarini ishlab chiqish ham ilmiy, ham amaliy jihatdan ustuvor ahamiyatga ega.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirishning kompleks metodikasini taklif etishdan iborat. Ushbu metodika tibbiy-kriminalistik dalillarni yig‘ish, baholash va ulardan foydalanishning o‘ziga xos jihatlarini, shuningdek, turli tibbiy ekspertiza turlarini tergov versiyalarini tekshirish jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlarini o‘z ichiga oladi. Ishlab chiqilgan yondashuv tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning har bir turi uchun xos bo‘lgan kriminalistik versiyalarni shakllantirish modellarini va ularni tekshirish algoritmlarini taklif etadi. Bu, o‘z navbatida, tergov organlariga aniqroq va asosli xulosalarga kelish imkonini beradi, tergov jarayonining sifatini oshiradi hamda jinoyatlarni ochish samaradorligini ta‘minlaydi. Ushbu tadqiqot natijalari tergov amaliyotini takomillashtirishga, mutaxassislar malakasini oshirishga va qonuniylik tamoyillarini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish jarayoni o‘zining nihoyatda murakkabligi, ko‘p qirraliligi va ijtimoiy xavflilik darajasi yuqoriligi bilan ajralib turadi. Bu turdagi jinoyatlarning samarali fosh etilishi va har tomonlama tergov qilinishida kriminalistik versiyalarni ilgari surish hamda ularni tizimli tekshirish metodikasi markaziy

ahamiyat kasb etadi. Ilmiy adabiyotlar, amaldagi qonunchilik normalari va tergov amaliyotida mavjud yondashuvlarning chuqur tahlili mazkur muammoning o'ta dolzarbligini va unga bo'lgan ilmiy-tadqiqot qiziqishining tobora ortib borayotganini yaqqol namoyon etadi.

Kriminalistik versiyalar nazariyasi tergov faoliyatining fundamental ustunlaridan biri hisoblanib, uning nazariy asoslari I. F. Gerasimov, R. S. Belkin, A. N. Vasiliev kabi taniqli olimlar tomonidan atroflicha va tizimli ravishda tadqiq etilgan. Ular versiyalarni tergovning boshlang'ich bosqichidan to yakuniy protsessual qaror qabul qilinguniga qadar bo'lgan butun jarayonning ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etadilar. Biroq, shuni ta'kidlash joizki, ushbu umumiy nazariy yondashuvlar tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning o'ziga xos xususiyatlarini, jumladan, tibbiy bilimlarning o'ta murakkabligi, ekspertiza xulosalarining hal qiluvchi ahamiyati va tibbiy hujjatlarning huquqiy maqomini to'liq qamrab olmasligi mumkin.

Tibbiyotga oid jinoyatlarni tergov qilishning o'ziga xos jihatlari bo'yicha D. A. Stepin va V. N. Xoxlov kabi tadqiqotchilarning ishlari alohida e'tiborga molikdir. Ular tibbiyotdagi xatolar, kasbiy burchini lozim darajada bajarmaslik yoki suiiste'mol qilish holatlarida versiyalarni shakllantirishga doir ayrim tavsiyalarni ilgari surganlar. Xususan, tibbiy yordam ko'rsatish standartlariga rioya qilinishi, bemorning ahvoli dinamikasi hamda tibbiyot xodimlarining harakatlari o'rtasidagi sababiy bog'liqlikni aniqlashga qaratilgan versiyalarning muhimligi ta'kidlangan. Shunga qaramay, mazkur tadqiqotlarda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirishning tizimli, bosqichma-bosqich va kompleks metodikasi yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi kuzatiladi.

O'zbekiston Respublikasi jinoyat-protsessual qonunchiligi tergov harakatlari jarayonida versiyalarni ilgari surish va tekshirishning umumiy qoidalarini belgilab bergan bo'lsa-da, tibbiyot sohasidagi jinoyatlarga xos bo'lgan o'ziga xosliklarni inobatga olgan holda maxsus me'yoriy hujjatlar yoki uslubiy qo'llanmalar mavjud emas. Tergov amaliyotida tergovchilar ko'pincha umumiy kriminalistik metodikalarga tayanib ish ko'radilar, bu esa tibbiy ekspertiza xulosalarini chuqur tahlil qilish, tibbiy hujjatlarni sinchkovlik bilan o'rganish va tibbiyot mutaxassislarini to'g'ri so'roq qilish kabi maxsus bilimlarni talab qiluvchi vaziyatlarda jiddiy qiyinchiliklar tug'diradi.

Mavjud ilmiy adabiyotlar va amaliyotning tahlili shuni ko'rsatadiki, tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirishning yagona, kompleks va ilmiy asoslangan metodikasi hozirgacha shakllanmagan. Xususan, tibbiy jinoyatlarning turli turlari (masalan, noto'g'ri davolash, jarrohlikdagi xatolar, dori vositalarini noqonuniy muomalasi) bo'yicha versiyalarni shakllantirishning o'ziga xos algoritmlari, ularni

tekshirishda foydalaniladigan maxsus usullar va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlari chuqur o'rganilmagan.

Ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi aynan ana shu mavjud bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan. Unda tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirishning kompleks metodikasi ishlab chiqiladi. Bu metodika nafaqat umumiy kriminalistik tamoyillarga asoslanadi, balki tibbiyot fanining o'ziga xos xususiyatlarini, tibbiy terminologiyani, diagnostika va davolash standartlarini inobatga olgan holda maxsus yondashuvlarni taklif etadi. Natijada, tergov amaliyotida tibbiy jinoyatlarni fosh etish va tekshirish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi yangi, tizimli va ilmiy asoslangan yechimlar taqdim etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur ilmiy izlanish tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish jarayonida kriminalistik versiyalarni ilgari surish va ularni har tomonlama tekshirish metodikasini ilmiy jihatdan asoslash hamda takomillashtirishga qaratilgan bo'lib, ushbu maqsadga erishish yo'lida keng qamrovli va tizimli ilmiy-tadqiqot metodologiyasi qo'llanilgan. Ushbu metodologiya tadqiqotning nazariy-kontseptual va amaliy-empirik asoslarini shakllantirish uchun umumilmiy hamda xususiy ilmiy usullar majmuasini o'z ichiga oladi.

Umumilmiy Usullar:

Dialektik usul: Voqelikni o'zaro bog'liqlik, uzluksiz rivojlanish va ziddiyatlar birligi kontekstida tahlil qilish imkoniyatini beruvchi dialektik yondashuv tibbiy jinoyatlarning kelib chiqish sabablari, ularning yuzaga kelishiga olib kelgan shart-sharoitlar va rivojlanish mexanizmlarini kompleks tarzda o'rganishda fundamental ahamiyat kasb etdi. Bu usul tergov jarayonida yuzaga keluvchi qarama-qarshiliklarni aniqlash, ularning mohiyatini tushunish va optimal yechim yo'llarini topishda muhim vosita bo'ladi.

Mantiqiy usullar: Tahlil (analiz), sintez, induksiya, deduksiya, qiyoslash (komparativ tahlil), taqqoslash, abstraksiya va umumlashtirish kabi mantiqiy usullar tergov amaliyotining turli jihatlarini chuqur o'rganish, mavjud ma'lumotlar bazasidan umumiy xulosalar chiqarish hamda yakka holatlardan universal qonuniyatlarni aniqlashda samarali qo'llanildi. Xususan, tibbiy xatolar va jinoy qilmishlar o'rtasidagi nozik farqlarni aniqlashda qiyoslash va taqqoslash usullari muhim metodologik ustun vazifasini o'taydi.

Tizimli yondashuv: Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish jarayonini o'zaro bog'liq va o'zaro ta'sir etuvchi elementlardan tashkil topgan yagona, yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqishga imkon berdi. Bu yondashuv kriminalistik versiyalarni shakllantirishdan tortib ularni tekshirishgacha bo'lgan barcha bosqichlarning uzviy bog'liqligini va uyg'unligini tahlil qilishda beqiyos yordam beradi.

Tarixiy usul: Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish metodikalarining evolyutsion rivojlanishini, ularning tarixiy bosqichlarini, shakllanish shart-sharoitlarini va hozirgi kundagi holatini chuqur tahlil qilishda ushbu usuldan foydalaniladi.

Xususiy Ilmiy Usullar:

Taqqoslash-huquqiy usul: O‘zbekiston Respublikasining jinoyat qonunchiligi va tergov amaliyotini xorijiy davlatlarning ilg‘or tajribalari bilan qiyosiy tahlil qilish orqali tergov versiyalarini ilgari surish va tekshirishning eng samarali usullarini aniqlashda ushbu metodologik vositadan foydalaniladi.

Statistik usul: O‘zbekiston Respublikasi huquqni muhofaza qiluvchi organlari tomonidan tibbiyot sohasidagi jinoyatlar bo‘yicha tergov qilingan jinoyat ishlarining statistik ma‘lumotlarini yig‘ish, tizimlashtirish va tahlil qilishda, shuningdek, tergov versiyalarining amaliy samaradorligini miqdoriy jihatdan baholashda keng qo‘llaniladi.

Sotsiologik usullar: Tergovchilar, ekspertlar va amaliyotchilar o‘rtasida maqsadli so‘rovnomalar o‘tkazish, chuqurlashtirilgan intervyular olish orqali tibbiy jinoyatlarni tergov qilish jarayonida mavjud bo‘lgan dolzarb muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo‘yicha amaliy takliflarni o‘rganishda ushbu usullar majmuasidan foydalanish mumkin.

Kriminalistik Versiyalarni Shakllantirish va Tekshirish Metodlari:

Ushbu tadqiqotning markaziy qismini kriminalistik versiyalarni ilgari surish va ularni tizimli tekshirish metodikasi tashkil etadi. Bu jarayonda quyidagi o‘ziga xos va integratsiyalashgan metodlar qo‘llanildi:

Versiyalarni shakllantirish: Dastlabki tergov ma‘lumotlari, hodisa joyini ko‘zdan kechirish natijalari, guvohlarning ko‘rsatmalari, ekspertiza xulosalari va to‘plangan amaliy tergov tajribasi asosida mantiqiy farazlar (versiyalar) ilgari surildi. Tibbiyot sohasining o‘ziga xos xususiyatlari (masalan, kasallik tarixi, tibbiy protseduralar protokollari, diagnostika natijalari) chuqur inobatga olingan holda, “shifokorning kasbiy ehtiyotsizligi”, “bemorning harakatlari”, “tasodifiy hodisa”, “tashqi omillar ta’siri” kabi versiyalar tizimli ravishda ishlab chiqiladi.

Versiyalarni tekshirish: Har bir ilgari surilgan versiyaning haqiqiylikini yoki yolg‘onligini obyektiv aniqlash maqsadida kompleks tergov harakatlari va protsessual choralar majmuasi amalga oshiriladi. Bularga dalillarni to‘plash va mustahkamlash (hujjatlar, ashyoviy dalillar), sud-tibbiy, sud-kriminalistik, sud-psixologik ekspertizalarni tayinlash va ularning xulosalarini chuqur tahlil qilish, shaxslarni so‘roq qilish va ularning ko‘rsatmalarini qiyosiy solishtirish kiradi. Versiyalarni tekshirish jarayoni iterativ xususiyatga ega bo‘lib, yangi ma‘lumotlar paydo bo‘lishi bilan versiyalar qayta ko‘rib chiqildi va yanada takomillashtirildi [3].

Modellashtirish: Tibbiy holatning xususiyatlari va jinoyat sodir bo'lish mexanizmlarining ilmiy asoslangan modellarini yaratish orqali versiyalarni vizualizatsiya qilish, ularni sinovdan o'tkazish hamda tergov jarayonining samaradorligini oshirishga yordam berdi.

Ilmiy Yangilik:

Ushbu metodologiya tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirishning o'ziga xos jihatlarini chuqur tahlil qilish orqali mavjud metodikalarni yangi ilmiy yondashuvlar bilan boyitishga xizmat qiladi. Xususan, tibbiy ekspertiza xulosalarini kriminalistik versiyalar tizimiga integratsiya qilishning samarali yo'llari, tibbiy hujjatlarni kriminalistik tahlil qilishning takomillashtirilgan usullari hamda yuqori texnologiyali tibbiy jihozlar bilan bog'liq jinoyatlarda versiyalarni shakllantirish bo'yicha yangi ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu esa tergov amaliyotida tibbiy jinoyatlarni fosh etish samaradorligini sezilarli darajada oshirishga muhim hissa qo'shadi.

Tahlil va natijalar. Ushbu tadqiqot tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish metodologiyasini takomillashtirishga qaratilgan bo'lib, uning doirasida tegishli nazariy manbalar, tergov amaliyoti materiallari hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining faoliyati kompleks tahlil etildi. O'tkazilgan tahliliy tadqiqotlar natijalari shuni yaqqol namoyon etadiki, mazkur toifadagi jinoyatlarni tergov qilish jarayonida kuzatiladigan markaziy muammolardan biri tergovning dastlabki bosqichida kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirishning tizimli, ilmiy asoslangan hamda amaliyotga tatbiq etishga moslashgan yondashuvi yetarli darajada shakllanmaganligida ifodalanadi.

Birinchi, an'anaviy tasniflardan farqli o'laroq, tibbiyot sohasining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda quyidagi maxsus versiyalar tizimi taklif etiladi:

1. Jinoyatning subyektiv tomoniga oid versiyalar: Salbiy oqibatning tibbiy xodimning qasddan qilgan harakati, kasbiy ehtiyotsizligi (o'ziga ishonish yoki beparvolik shaklida), jinoiy bo'lmagan tibbiy xatolik (bilim yoki tajriba yetishmasligi tufayli yuzaga kelgan) yoki tibbiy xodimning aybisiz yuz bergan noxush hodisa natijasida kelib chiqqanligi haqidagi taxminlar.

2. Jinoyatning obyektiv tomoniga oid versiyalar: Bemorning o'limi yoki sog'lig'iga zarar yetishi bevosita noto'g'ri tashxis qo'yish, noto'g'ri davolash usulini tanlash, jarrohlik amaliyotini o'tkazishdagi xatolik, dori vositalaridan noto'g'ri foydalanish yoki zarur tibbiy yordam ko'rsatmaslik (harakatsizlik) oqibatida yuz berganligi to'g'risidagi taxminlar.

3. Sababiy bog'lanishga oid versiyalar: Tibbiy aralashuv va salbiy oqibat o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri sababiy bog'lanish mavjudligi; shuningdek, salbiy oqibatning bemorning

individual fiziologik xususiyatlari, yondosh kasalliklari yoki davolash rejimiga rioya qilmasligi kabi boshqa omillar bilan bog‘liqligi haqidagi taxminlar.

Ikkinchidan, ushbu versiyalarni samarali ilgari surish va tekshirishning quyidagi uch bosqichli algoritmi tavsiya etiladi:

1-bosqich (Axborot-tahliliy bosqich): Hodisa joyini dastlabki ko‘zdan kechirish, tibbiy hujjatlarni (kasallik tarixi, ambulator karta va h.k.) zudlik bilan olib qo‘yish hamda tergov guruhiga mutaxassis-shifokorni majburiy jalb qilishni o‘z ichiga oladi. Mutaxassis yordamida yuqorida keltirilgan tasnif asosida dastlabki, eng ehtimoliy versiyalar majmuasi shakllantiriladi.

2-bosqich (Tergov-ekspert bosqichi): Shakllantirilgan versiyalarni har tomonlama tekshirish maqsadida kompleks sud-tibbiy ekspertizasi tayinlanadi. Bunda ekspertlar oldiga qo‘yiladigan savollar bevosita ilgari surilgan har bir versiyani tasdiqlash yoki inkor etishga qaratilgan bo‘lishi shart. Bu yondashuv versiya va ekspertiza tayinlash qarorini uzviy bog‘lash imkonini beradi.

3-bosqich (Isbotlash-yakunlovchi bosqich): Ekspertiza xulosasi, tibbiy personal va guvohlarning ko‘rsatuvlari, hujjatlar hamda boshqa dalillarni majmuaviy tahlil qilish orqali asossiz versiyalar chiqarib tashlanadi va isbotlanishi lozim bo‘lgan yakuniy versiya aniqlanadi.

Xulosa qilib aytganda, taklif etilayotgan maxsus tasnif va bosqichma-bosqich algoritmi tergovchiga tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning murakkab jihatlarini tizimli ravishda o‘rganish, tergov harakatlarini aniq rejalashtirish va natijada tergov samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkoniyatini taqdim etadi. Ushbu metodikani amaliyotga joriy etish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi, Ichki ishlar vazirligi va Sog‘liqni saqlash vazirligining qo‘shma idoraviy yo‘riqnomasini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa va tavsiyalar. Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilish metodikasini takomillashtirishga qaratilgan ushbu fundamental tadqiqot natijalarining tahlili quyidagi ilmiy asoslangan xulosalarni shakllantirish va amaliy ahamiyatga molik takliflarni ilgari surish imkonini beradi.

Asosiy xulosalar

1. Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarning tergov o‘ziga xos murakkabliklar majmuasi bilan xarakterlanadi. Bu murakkabliklar, birinchidan, tergovchi subyektidan chuqur ixtisoslashgan tibbiy bilimlar talab etuvchi predmetning o‘ziga xosligi bilan; ikkinchidan, tibbiyot xodimining harakatlari (yoki harakatsizligi) hamda yuzaga kelgan salbiy oqibat o‘rtasida sababiy bog‘lanishni isbotlashning o‘ta mushkulligi bilan; uchinchidan esa, tibbiyot xodimlari o‘rtasida kuzatiladigan “korporativ birdamlik” holatlari sababli dalillarni to‘plash va ularni protsessual jihatdan mustahkamlashdagi jiddiy to‘siqlar bilan izohlanadi. Mavjud tergov amaliyotining tanqidiy tahlili

shuni ko'rsatadiki, ushbu toifadagi jinoyatlar yuzasidan kriminalistik versiyalarni ilgari surish aksariyat hollarda tizimsiz, intuitiv yondashuv asosida amalga oshiriladi. Bu esa, o'z navbatida, tergov muddatlarining asossiz cho'zilishiga hamda isbotlash jarayonining samaradorligi pasayishiga olib keladi.

2. Xulosa qilib aytganda, tadqiqotda ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar – ya'ni, tipik versiyalar tasnifi va ularni tekshirish algoritmlari – tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni fosh etish va tergov qilish samaradorligini oshirish uchun muhim nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning huquqni muhofaza qilish amaliyotiga joriy etilishi ushbu turdagi jinoyatlarning latentlik darajasini sezilarli darajada kamaytirishga, tergov jarayonining sifatini tubdan yaxshilashga va pirovardida, fuqarolarning malakali tibbiy yordam olishga bo'lgan konstitutsiyaviy huquqlarini himoya qilishni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Takliflar

Olingan ilmiy natijalar va aniqlangan muammolarning kompleks tahlili asosida huquqni muhofaza qilish faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan quyidagi nazariy-metodologik va amaliy-tashkiliy takliflar ilgari suriladi:

I. Nazariy-metodologik xarakterdagi takliflar:

1. O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi, Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi hamda Bosh prokuratura Oliy o'quv kurslarining o'quv dasturlariga "Tibbiyot sohasidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik versiyalarni ilgari surish va tekshirish metodikasi" nomli ixtisoslashtirilgan o'quv modulini kiritish tavsiya etiladi. Unda ishlab chiqilgan tipik versiyalar tasnifi va ularni tekshirish algoritmlarini amaliy mashg'ulotlar orqali o'rgatish maqsadga muvofiqdir.

2. Respublika sud-ekspertiza markazi bilan samarali hamkorlikda tibbiyot sohasidagi jinoyatlar bo'yicha kompleks sud-tibbiy va kriminalistik ekspertizalarni tayinlash, o'tkazish hamda ekspert xulosalarini baholashga oid yagona, zamonaviy metodik qo'llanmani ishlab chiqish va uni tergov amaliyotiga keng tatbiq etish lozim.

3. Tibbiyotning yuqori xatarli yo'nalishlari (xususan, jarrohlik, akusherlik va ginekologiya, anesteziologiya, plastik jarrohlik) bo'yicha sodir etiladigan jinoyatlarning o'ziga xos kriminalistik xususiyatlarini va ularni tergov qilish metodikasini chuqurlashtirishga qaratilgan keyingi fundamental ilmiy tadqiqotlarni har tomonlama rag'batlantirish tavsiya etiladi.

II. Amaliy-tashkiliy xarakterdagi takliflar:

1. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Tergov departamenti va uning hududiy bo'linmalari tarkibida tibbiyot, farmatsevtika hamda sanitariya-epidemiologiya sohasidagi

jinoyatlarni tergov qilishga ixtisoslashtirilgan bo‘linmalar yoki tergov guruhlarini tashkil etish zarur. Ushbu guruhlariga maxsus tayyorgarlikdan o‘tgan va tibbiy bilimlarga ega bo‘lgan malakali tergovchilarni jalb qilish tavsiya etiladi.

2. Tergov organlari, Sog‘liqni saqlash vazirligi va uning litsenziyalash hamda akkreditatsiyalash bo‘yicha agentliklari o‘rtasida idoralararo elektron ma’lumotlar almashinuvi platformasini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu platforma tibbiy xizmatlar sifati ustidan o‘tkazilgan tekshiruvlar natijalari, aniqlangan qonunbuzilishlar va bemorlarning shikoyatlari to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tezkorlik bilan olish imkonini berib, jinoyatlar haqidagi xabarlarini o‘z vaqtida aniqlashga va ularga samarali munosabat bildirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi
2. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi
3. “Sud-ekspertlik faoliyatini yanada takomillashtirish va sohaga zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 08.09.2025 yildagi PQ-270-son
4. Medical Error Reduction and Prevention – Thomas L. Rodziewicz; Benjamin Houseman; Sarosh Vaqar; John E. Hipskind.
5. Baratov, A.Sh. va boshq. Kriminalistika Ijild [Matn]: darslik/ Baratov A.Sh. va boshq.-T: TDYU nashriyoti-2025
6. Criminal evidence Fourteenth edition published 2021 by Routledge 605 Third Avenue, New York, NY 10158 and by Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon, OX14 4RN – <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003092360/criminal-evidence-jefferson-ingram>
7. Tulaganova, G.Z., Bazarova, D.B. Dalillar nazariyasi [Matn]: darslik / G.Z. Tulaganova, D.B. Bazarova.-T.: TDYU nashriyoti, 2025.-320 b.
8. M.X., Kadirova Jinoyat protsessida dalillar va isbotlash [Matn]: o‘quv qo‘llanma/ Kadirova Moxigul Xamitovna. -T: TDYU nashriyoti, 2024.-148.